
GRAMATICĂ ȘI VOCABULAR

PROBLEMELE ELABORĂRII DICȚIONARULUI LIMBII ROMÂNE LITERARE CONTEMPORANE ÎN LUMINA ÎNVĂȚĂTURII LUI I. V. STALIN DESPRE LIMBĂ ȘI A EXPERIENȚEI LEXICOGRAFIEI SOVIETICE

DE

VASILE BREBAN

Rezoluția primei consfătuiri asupra problemelor de lexicografie, care a avut loc în aprilie 1952 la Institutul de lingvistică al Academiei de Științe a U.R.S.S., prevede o serie de măsuri organizatorice, dintre care amintim: hotărârea de a se da informații prin presă cu privire la desfășurarea muncii la dicționare, prezentarea în paginile revistei « Voprosi iazikoznania » a diferitelor stadii în care se află lucrările de lexicografie, publicarea principalelor probleme teoretice ale lexicografiei.

Urmând exemplul lexicografilor sovietici, Institutul de lingvistică al Academiei R.P.R. a început acțiunea de a se publica în paginile revistelor « Studii și cercetări lingvistice » și « Limba română » articole prin care să informeze pe cei care doresc să cunoască desfășurarea muncii lexicografice din patria noastră asupra dicționarelor pe care le elaborează și a stadiului lucrărilor la aceste dicționare.

Geniala lucrare a lui I. V. Stalin « Marxismul și problemele lingvisticii » a deschis o cale nouă, singura cale justă de cercetare în domeniul limbii, având ca punct de plecare interpretarea științifică marxistă a acestui fenomen social.

« Limba — spune I. V. Stalin — face parte din fenomenele sociale care acționează în tot cursul existenței societății... De aceea limba și legile ei de dezvoltare pot fi înțelese numai în cazul când sunt studiate în legătură indisolubilă cu istoria societății, cu istoria poporului căruia îi aparține limba studiată și care este creatorul și purtătorul acestei limbi »¹.

¹ I. V. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*, Ed. pentru literatură politică, 1953, p. 20.

Arătând care sunt trăsăturile caracteristice ale limbii, I. V. Stalin ne învață că vocabularul, care cuprinde toate cuvintele dintr'o limbă, este materialul de construcție al limbii, că el nu formează limba însăși, «... deși fără el nu este de conceput nici o limbă. Dar vocabularul capătă cea mai mare însemnătate când este pus la dispoziția gramaticii, care stabilește regulile de modificare a cuvintelor, regulile de combinare a cuvintelor în propoziții, și astfel dă limbii armonie și înțeles»¹.

Prin definirea vocabularului și a fondului principal de cuvinte, prin lămurirea problemei împrumutului de cuvinte, prin caracterizarea lexicului dialectal și jargoanelor, lucrările lui I. V. Stalin dau indicațiile fundamentale în munca de elaborare a dicționarilor.

După Marea Revoluție Socialistă din Octombrie lucrările lexicografice sovietice au căpătat o deosebită amploare. S'au elaborat sute de dicționare de diferite tipuri, care au trecut hotarele țării, servind drept model pentru dicționarele altor limbi.

Încă în 1920, într'o scrisoare către Lunacearski, Vladimir Ilici Lenin arată necesitatea întocmirii unui dicționar al limbii ruse. «Oare nu e timpul — scrie Lenin — să se creeze un dicționar al limbii ruse *actuale*, să spunem un dicționar al cuvintelor întrebuintate *actualmente* și de *clasici*, dela Pușkin la Gorki?»².

Pentru a pune în aplicare indicația dată de Lenin, s'a constituit un comitet de redactare și munca a început imediat.

Spre sfârșitul deceniului al treilea, se pune problema unui dicționar normativ al limbii ruse. În 1928, un grup de lingviști întocmesc proiectul acestui dicționar, se elaborează obiectivele și structura lui. După o muncă de 12 ani apare dicționarul explicativ al limbii ruse în patru volume, redactat de Ușakov. În 1949 apare dicționarul limbii ruse într'un singur volum, alcătuit pe baza principiilor dicționarului explicativ.

Între 1948 și 1950 apar primele două volume din «Dicționarul limbii literare ruse contemporane», proiectat în 15 volume.

După apariția genialelor lucrări ale lui I. V. Stalin, lingviștii sovietici au trecut la punerea în practică a învățăturilor staliniste despre limbă, luptând pentru combaterea rămășițelor idealiste ale marrismului și pentru demascarea teoriilor idealiste, neștiințifice, propovăduite de lingviștii din țările capitaliste.

Eliberată de regimul araceievist instaurat de N. I. Marr, care a căutat, să minimalizeze și să frâneze munca de elaborare a dicționarilor, lexicografia

¹ I. V. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*, Ed. P.M.R., 1951, p. 21.

² V. I. Lenin, *Opere*, v. 35, ed. a 4-a rusă, p. 369.

bazată pe învățătura stalinistă despre fondul principal de cuvinte și despre vocabular, devine una din preocupările principale ale lingvisticii sovietice.

În prezent, pe lângă continuarea lucrărilor la dicționarul limbii literare în 15 volume, se lucrează la un dicționar normativ de uz curent, în trei volume, care va apărea în cursul acestui an. Dicționarul într'un volum al lui Ojegov a apărut în anul trecut în a doua ediție. Tot acum se lucrează la un mare dicționar al limbii lui Pușkin, care va cuprinde 80.000 de cuvinte.

Se lucrează apoi intens la numeroase dicționare în două limbi. De curând a apărut la Moscova « Dicționarul româno - rus », conținând 42.000 de cuvinte. În prefață se arată că dicționarul are ca scop să satisfacă interesul mereu crescând al cititorilor sovietici pentru limba română.

Se constată apoi că transformările importante în viața economică și culturală din țara noastră se oglindesc în vocabularul limbii române, prin completarea lui cu cuvinte și expresii noi, prin schimbarea sensurilor unor cuvinte și prin dispariția unei serii de cuvinte învechite.

Această constatare, bazată pe învățătura lui I. V. Stalin despre vocabular, va sta la baza alegerii cuvintelor și a stabilirii sensurilor în dicționarul limbii române literare contemporane.

Desvoltarea extraordinară a lexicografiei sovietice a constituit un exemplu și un îndemn în activitatea Institutului de lingvistică al Academiei R.P.R.

Alături de « Gramatica limbii române », de noua ortografie și de « Dicționarul ruso-român », una din cele mai de seamă lucrări care se elaborează în prezent la acest Institut este « Dicționarul limbii române literare contemporane », început în toamna anului trecut, în urma desbaterilor din iulie 1952 dela Academia R.P.R., când s'a hotărât ca vechiul dicționar al limbii române să fie defalcat în:

- Dicționarul limbii române literare contemporane (în 4 volume),
- Dicționarul limbii române vechi,
- Dicționarul dialectal,
- Dicționarul etimologic.

Problema alcătuirii unui dicționar al limbii române datează de acum 86 de ani (1867), când, imitând academiile apusene, Societatea Academică Română, atunci înființată, și-a pus ca scop să întocmească un dicționar-inventar al limbii române.

Faptul că în mai mult de trei sferturi de veac nu s'a tipărit nici măcar jumătate din cât era proiectat este o dovadă grăitoare a lipsei de interes a vechii Academii față de popor și față de bogățiile graiului său. În forma în care se prezenta, dicționarul era greu de mânuit pentru nespecialiști, încărcat de citate din textele religioase, din scriitori reacționari și obscuri, din practicile superstițioase. Caracterul normativ lipsea aproape cu desăvârșire.

În 1949, Academia R.P.R., nou înființată, trasează conducerea de atunci a Institutului de lingvistică sarcina alcătuirii dicționarului, a unui dicționar util poporului nostru muncitor, după modelul dicționarelor sovietice, care mergeau pe drumul arătat de Lenin.

Vechea conducere a Institutului de lingvistică n'a mers însă pe acest drum, ci pe acela al lexicografiei burgheze. Procedând astfel, s'a ajuns în mod firesc la un impas.

Desbaterile din iulie anul trecut au arătat cu prisosință că dicționarul, așa cum se prezenta el, nu putea fi publicat. În cuvântarea sa, ținută cu ocazia acestor desbateri, Prof. V. Cheresteșiu, directorul Institutului de lingvistică, caracterizează acest dicționar ca « un dicționar al limbii vechi (începând cu texte din secolul al XVI-lea) și noi, cu un lexic extrem de pestriț în regionalisme, un dicționar în care se pretindea că sunt serviți specialiștii, păstrând caracterul lui antiștiințific, șovin și reacționar în conținut ».

Desbaterile din iulie 1952 au însemnat o cotitură în lexicografia română.

Începând lucrările de elaborare a dicționarului limbii române literare contemporane, dela început s'au pus, în mod firesc, întrebările: ce trebuie să înțelegem prin « limba literară » și cui se va adresa acest dicționar ?

În articolul « Din activitatea Institutului de lingvistică al Academiei R.P.R. », publicat în « Contemporanul » nr. 43 (316) din 24 octombrie 1952 de Prof. V. Cheresteșiu, directorul Institutului, și D. Macrea, director-adjunct, se spune:

« Această parte întâia a dicționarului, care va cuprinde materialul viu al limbii române, materialul comun întregului popor, se va adresa miilor de oameni ai muncii, cercurilor largi de intelectuali, scriitori, gazetari, profesori, lectori, învățători, activiști de partid și ai organizațiilor de masă, muncitorilor, studenților etc., tuturor care tind să-și ridice nivelul cultural, tind să-și însușească o limbă corectă și bogată în expresii și nuanțe ».

Vor intra, așa dar, în acest dicționar cuvintele folosite de scriitori, de gazetari, terminologia științifică general cunoscută, termeni din tehnică, din industrie, care ajung azi, odată cu procesul industrializării din țara noastră, să fie din ce în ce mai mult întrebuiți, termeni din literatura ideologică și politică legați de ridicarea nivelului cultural-politic al oamenilor muncii.

Pentru termenii tehnici folosiți de un cerc restrâns de specialiști în munca lor profesională, se vor întocmi dicționare speciale, pentru regionalisme — dicționare dialectale, iar pentru cuvintele vechi — dicționare istorice.

Astfel, nu vor intra în dicționarul limbii literare cuvinte ca: *aconitină* (din Farmaceutică), *acrodextrină* (din Chimie), *actinot* (din Fizică), *afterpic* (din Marină), *antibalansor* (din Electricitate), *biofort* (din Agronomie), *calaverit* (din Mineralogie) etc. În schimb, cuvintele cunoscute sau care trebuie să fie cunoscute și în afara cercului restrâns de specialiști, ca: *acid*, *acord*, *acustică*,

aerodrom, aliaj, anestezie, arsen, cablu, celuloză, coeficient, luxație, oxid, pansament, reacție, transfuzie etc., vor fi înregistrate.

Nu vor intra apoi regionalisme ca: *agrămădi* (în loc de îngrămădi), *ajutorie* (pentru ajutorare), *albeiu* (cu sensul de blond), *albel* (diminutiv al lui alb), *așău* (casma), *așezălaș* (așezământ), *boactăr* (păzitor de noapte) etc., sau arhaisme de felul: *adașag, adevărătură, afanisi* (a nimici), *ajunsătură, ascunsoare* (dela ascunde), *berbelâc* (instrumente de bărbierit). Vor intra însă regionalisme întrebuințate în scrierile lor de marii noștri scriitori, care, prin acest fapt, au intrat în cadrul limbii literare comune, ca de exemplu: *omăt* sau *nea, glod, cușmă, ciubotă, tină, cocostârc, sfadă, horn* etc.

Dintre arhaisme vom înregistra pe cele întâlnite în operele inspirate din trecutul istoric, cum sunt romanele lui Mihail Sadoveanu, dar numai cu sensurile cu care apar în aceste opere. De exemplu: *comis, ordie, județ* (judecată), *chervan, chihaiie* (șeful pădurarilor), *felendreș* (un fel de postav), *pisamie* (inscripție), *volnic* (liber) etc.

Formele corupte care apar în operele unor scriitori — puse în gura unor personaje — ca: *depandă* (depinde), *bagabont* (vagabond), *catindat* (candidat), nu vor apărea în dicționar.

În general, cuvintele (ca și formele, expresiile, sensurile) neobișnuite, suspecte, corupte sau care sunt vădit creații personale nu vor intra în dicționar chiar dacă sunt atestate la scriitorii trecuți în bibliografia dicționarului. De asemenea vor fi omise expresiile triviale, termenii din jargonele de clasă ale burghezo-moșierimii, apoi grecismele învechite, franțuzismele etc., care nu au nimic comun cu limba poporului nostru.

I. V. Stalin ne arată că jargonele nu au fond de cuvinte propriu. « Ele au: o adunătură de cuvinte specifice, care oglindesc gusturile specifice ale aristocrației sau ale vârfurilor burgheziei; un anumit număr de expresii și întorsături de frază care se deosebesc prin prețiozitate și galanterie și sunt libere de expresiile „grosolane“ și de întorsăturile limbii naționale; în sfârșit un număr oarecare de cuvinte străine »¹.

Trebuie să facem distincție între astfel de cuvinte și neologismele necesare în limbă, înțelegând prin neologisme mai ales termenii tehnici și științifici legați de marile transformări sociale, politice și culturale, cuvinte care au intrat în limba scrisă și vorbită de azi și care sunt răspândite prin presa noastră în sânul maselor largi muncitoare. Aceste cuvinte le vom înregistra, însoțindu-le de toate elementele necesare întrebuințării lor corecte atât ca formă cât și ca sens. Câteva exemple: *colhoz, brigadă* (cu sensurile noi), *sindicat, întrecere socialistă, stahanovist, fruntaș în producție, inovator, electrificare, colectiv, șantier, detașament, lozincă, normă, productivitate, plan cincinal, hidrocentrală, combinat, utemist, pionier* etc.

¹ I. V. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*, Ed. pentru literatură politică, 1953, p. 13.

Ne dăm seama imediat că acești termeni, intrați în limba română abia în ultimii ani fie ca termeni noi, fie cu accepțiuni noi, sunt răspândiți până în cele mai îndepărtate colțuri ale țării odată cu procesul culturalizării, care se desfășoară azi la noi într'un ritm încă neîntâlnit, posibil numai în condițiile create de regimul de democrație populară. Astfel de cuvinte se încetățenesc în limbă pe zi ce trece, devenind un bun comun al întregului popor.

Tovarășul Stalin ne învață că: « Dezvoltarea continuă a industriei și a agriculturii, a comerțului și a transporturilor, a tehnicii și a științei cere limbii completarea vocabularului cu cuvinte și expresii noi, necesare activității lor. Și limba, reflectând nemijlocit aceste nevoi, își completează vocabularul cu cuvinte noi... »¹.

În statul nostru de democrație populară, în care oamenii muncii participă direct la viața politică, la conducerea treburilor obștești, termenii politici sunt de asemenea foarte răspândiți. Cuvinte ca: *activist, combativ, vigilență, partinic, organizație de bază, socialism, avangardă, democrație, luptă de clasă, materialism, progresist* au o circulație care îi îndreptățește să fie tratați și definiți cu o deosebită atenție.

Fiind vorba de limba literară *contemporană*, limita în timp pentru extragerea materialului din operele marilor scriitori ai literaturii române s'a fixat în jurul anului 1840, data apariției revistei « Dacia literară », care tinde spre unificarea literaturii și limbii, pregătind astfel terenul pentru unirea politică și teritorială de mai târziu, epoca marilor scriitori care pregătesc revoluția dela 1848, legată strâns de numele marelui patriot și revoluționar Nicolae Bălcescu, despre limba căruia Mihail Eminescu, cel mai mare poet clasic al literaturii române, scria:

« Limba lui Bălcescu este... culmea la care a ajuns românimea îndeobște dela 1560 începând și până astăzi, o limbă precum au scris-o Alecsandri, Const. Negruzzi, Donici... Deși Bălcescu se întemeiază pretutindena pe izvoare și scrierea lui e rezultatul unei îndelungate și amănunțite munci, totuși munca nu se bagă nicăieri în seamă, precum în icoanele măștrilor mari nu se vede amestecul amănunțit de vâpșe și desemnul îngrijit linie cu linie »².

Bibliografia pe care o folosim pentru extragerea de citate cuprinde cele mai de seamă opere din literatura dintre 1840 și 1952, versuri și proză din toate genurile literare, schițe, nuvele, romane, piese de teatru etc., apoi critică și istorie literară, culegeri de literatură populară, reviste literare vechi (« Dacia literară », « Contemporanul », « Șezătoarea »), reviste și ziare de azi (« Viața

¹ I. V. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*, Editura pentru literatură politică, 1953, p. 10—11.

² Mihail Em

... 1952, p. 25.

românească », « Contemporanul », « Scânteia »). La acestea se adaugă operele clasicilor marxism-leninismului, folosite în ultimele ediții ale traducerilor, precum și lucrările conducătorilor partidului nostru. Bibliografia se completează cu lucrări din diferite domenii ale științei și tehnicii.

Caracterul dicționarului. Dicționarul limbii române literare contemporane al Academiei R.P.R. este un dicționar explicativ și normativ, destinat oamenilor muncii din toate ramurile de activitate. El urmărește să-i ajute pe aceștia la însușirea bogățiilor limbii române și, prin caracterul său normativ, să fie un îndreptar pentru întrebuințarea justă a cuvintelor și formelor gramaticale, pentru pronunțarea și scrierea lor corectă.

Astfel, dicționarul limbii române literare va fi un îndrumător care va trebui să lămurească pe cititor ori de câte ori el ezită în întrebuințarea unei forme sau unui sens. Fără să coborîm nivelul științific al acestui dicționar, el va trebui să fie accesibil maselor largi din țara noastră, al căror nivel se ridică din ce în ce în epoca revoluției noastre culturale.

Acest dicționar nu se limitează, așa dar, la o simplă înregistrare mecanică a cuvintelor. « ... Lingvistul — scrie Ojegov în « Voprosî iazikoznaniia » nr. 2 — nu cunoaște numai căile de dezvoltare a limbii, el însuși vorbește limba colectivului. De aceea el nu numai că înregistrează și explică faptele limbii, ci, ca participant atent la creația lingvistică a colectivului, el însuși devine un legiuitor al normelor. De aceea e atât de important pentru lingvist, creator al dicționarului normativ, să pătrundă în spiritul limbii unei epoci¹ ».

Trecând la structura articolelor, vom arăta, practic, în ce constă acest caracter normativ.

În munca noastră zilnică de redactare a dicționarului, de un neprețuit ajutor ne sunt dicționarele sovietice. Ele ne călăuzesc în redactarea definițiilor cuvintelor din domeniul tehnicii, ideologiei, politicii și științelor în general. Redactorul are în fața sa, la fiecare cuvânt, traduceri corespondentului respectiv din principalele dicționare sovietice, traduceri care însoțesc manuscrisul prin toate fazele lui de elaborare. Iar pentru orientarea noastră în problemele teoretice ale lexicografiei ne conducem după studiile introductive ale acestor dicționare, după criticile și după diferitele articole în legătură cu lexicografia apărute în revista « Voprosî iazikoznaniia » și în alte reviste.

Cum se lucrează dicționarul. După ce, în prealabil, s'au despuiat izvoarele trecute în bibliografia dicționarului, scoțându-se cuvintele cu citate (propoziții în care e întrebuințat cuvântul respectiv) pe fișe, redactorul primește cutia sau pachetul cu fișe aranjate în ordine strict alfabetică, împreună cu tot materialul auxiliar necesar. Acest material, care, după natura cuvântului, se poate ridica uneori la sute sau chiar mii de fișe (de exemplu propoziția *pe* sau *la*,

¹ S. I. Ojegov, Despre cele trei tipuri de dicționare explicative ale limbii ruse contemporane, în « Voprosî iazikoznaniia » nr. 2/1952. p. 90-91.

verbele *a fi* sau *a face*), este studiat, fișă cu fișă, de redactor, pentru a se stabili sensul cu care cuvântul este întrebuințat în citatul respectiv. După acest studiu al citatelor, redactorul grupează fișele pe sensuri și stabilește ordinea lor, plecând (în cazul dicționarului nostru) dela cel mai nou, mai frecvent, până la cel mai vechi. Trece apoi la redactarea propriu-zisă.

Fiecare cuvânt se tratează într'un articol separat. În titlu apare cuvântul în forma literară indicată ca normativă. Fiecare cuvânt, afară de cele monosilabice, poartă accentul pe silaba accentuată, de asemenea indicat ca normativ. Se dau apoi formele morfologice: pluralul substantivelor, femininul și pluralul adjectivelor, persoana întâi a prezentului indicativ la verbe. Urmează indicațiile gramaticale corespunzătoare: categoria gramaticală (substantiv masculin, feminin, neutru; adjectiv, pronume, verb de conjugarea I, a II-a, a III-a și a IV-a, intransitiv, tranzitiv, reflexiv; adverb, conjuncție etc.).

Pentru a preciza sfera, timpul și locul de întrebuințare a unui cuvânt, se dau, unde e nevoie, diverse indicații, puse într'o paranteză lămuritoare înaintea definiției: Chimie, Medicină; Moldova, Muntenia (la regionalisme); Popular, învechit etc.

Ordinea sensurilor. Spre deosebire de dicționarele istorice și mai cu seamă etimologice, în care sensurile unui cuvânt sunt date în ordinea istorică a apariției și dezvoltării lor, începând cu cel mai vechi, dicționarul limbii literare contemporane dă întâi sensul cel mai frecvent și actual, cel mai viu în limbă după care urmează celelalte sensuri, mai puțin întrebuințate și mai puțin actuale. Dacă însă sensurile principale ale unui cuvânt sunt, aproximativ, la fel de răspândite și de actuale, se respectă ordinea logică a lor, pornind dela sensul primar și dela cel derivat.

Definiția. Cea mai grea încercare pentru lexicograf, în munca de alcătuire a dicționarului, este redactarea definiției.

Spre deosebire de dicționarele enciclopedice, care dau informații amănunțite pentru cunoașterea obiectului, definițiile din dicționarul limbii literare trebuie să fie scurte, simple, clare și precise, suficiente pentru înțelegerea cuvântului, așa cum se dau în dicționarele sovietice. Dăm două exemple:

Cuvântul **ALB**, -Ă, are în «Lexiconul tehnic» următoarea definiție: «Calitatea senzației de lumină produse de radiația termică a unui corp de temperatură superficială a soarelui, după ce e reflectată integral și difuz de suprafața unui corp». În dicționarul limbii literare el va putea fi definit: «(În opoziție cu **negru**) Care are culoarea zăpezii și a laptelui».

CĂLCUL e definit în lexicon: «Ansamblul operațiilor logice, inclusiv regulile și procedeele după care se efectuează, pentru a deduce teoremele unui domeniu de cercetare din sistemul lui de concepte primitive și din sistemul lui de axiome sau și din teoremele demonstrate în prealabil». E o

definiție inaccesibilă pentru nespecialiști. În dicționarul limbii literare, referindu-ne numai la calculul matematic, vom da definiția: « Ansamblu de operații matematice (aritmetice, algebrice etc.) făcute cu scopul de a găsi rezultatul combinării mai multor numere; calculare, socoteală ».

Bineînțeles, definiția nu trebuie să fie simplistă sau neștiințifică. Orice lacună sau inexactitate scade calitatea dicționarului.

Fără să dăm definiții de felul celor pe care le-am citat din « *Lexiconul tehnic* », uneori suntem nevoiți să dăm definiții științifice mai puțin accesibile, la termenii tehnici care nu pot fi definiți numai prin cuvinte din limba uzuală, ci au nevoie de o terminologie specială. De exemplu: « *ACID, acizi*, s.m. (Chim.). Substanță cu gust acru care înroșește hârtia albastră de turnesol și care se poate combina cu o bază formând o sare ».

Numirile de animale, plante, fructe, metale, aparate, fenomene din natură etc. sunt definite prin formulări ale căror elemente să corespundă măsurii în care aceste noțiuni sunt în general cunoscute și întrebuințate în vorbire.

Uneori, definiția constă numai din sinonime sau chiar dintr'un singur sinonim, care, bineînțeles, la locul lui are o definiție. De exemplu la « *NEA* » se dă numai sinonimul « *zăpadă* », iar « *ZĂPADĂ* » e definit.

Citatele. În general, fiecare definiție sau explicație a unei expresii e ilustrată prin două, trei citate din scriitori sau din literatura populară, alegându-se citatele cele mai ilustrative din punct de vedere semantic. În lipsa unor citate din literatură se dau exemple alcătuite de redactor. De asemenea se dau ca citate și proverbe cunoscute. Citatele, prin faptul că în ele cuvântul respectiv se găsește în cuprinsul unei propoziții, ajută și completează definiția, ne prezintă cuvântul așa cum este el întrebuințat în vorbire. După citate urmează locuțiunile (adjectivale, adverbiale etc.), apoi expresiile (idiotisme), care oglindesc specificul și expresivitatea limbii.

Alineatul final. În ultimul alineat se dau, grupate pe categorii, indicații de ordin gramatical și ortoepic, precum și variante gramaticale, lexicale sau fonetice. De exemplu, la verbul *COACE* se indică formele dela perfectul simplu (*copsei, copseși, coapse*), fiind mai puțin cunoscute. La cuvântul *LEAL* se arată, despărțindu-se în silabe, că se pronunță *le-al*, în două silabe. La cuvântul *DUȘMÂN* se menționează: « Accentuat și: *dúșman*. La *DEPĂRTĂ* se dă varianta *ndepărta*.

Când o variantă are în limba literară o putere de circulație egală sau aproape egală cu a formei din titlu, o menționăm în paranteză îndată după titlu. De exemplu: *ADICĂ* conj. (Și în forma *adecă*).

Faptul că în alineatul final se dau variante nu trebuie înțeles ca o stirbire a caracterului normativ al dicționarului. Variantele se dau numai atunci când ele au putere de circulație, când sunt atestate la scriitori de valoare, când sunt în general cunoscute. Se înțelege că forma din titlu rămâne cea normativă.

Variantele se dau pentru ca cititorul care le-a întâlnit în limbă să le poată găsi în dicționar.

De multe ori se pun diferite întrebări de către persoane care, fără să fie specialiști, se interesează de dicționar și așteaptă cu nerăbdare apariția lui.

Așa, de exemplu, mulți ar vrea să știe câte cuvinte va cuprinde dicționarul. Prin faptul că lucrarea este în curs, un răspuns precis la această întrebare încă nu se poate da. Aproximativ, dicționarul va cuprinde 50.000 de cuvinte.

O altă întrebare: De unde știe lexicograful că nu-i scapă unele cuvinte?

În atelierul lexicografului vom găsi, în primul rând, dicționarele anterioare, lexicoanele, enciclopediile, precum și dicționarele altor limbi. Desigur, acesta e izvorul principal. La aceasta se adaugă miile de fișe cu cuvinte extrase din literatură, știință, artă, din reviste și din presa zilnică.

Publicațiile actuale sunt izvorul principal din care vom extrage o serie de cuvinte noi, care nu se găsesc în vechile dicționare. Fără îndoială, nu putem avea certitudinea că nu ne va scăpa nici un cuvânt care ar trebui să figureze în dicționar, dar în orice caz nu vor lipsi cuvinte importante. Un control, o confruntare a listelor de cuvinte cu celelalte dicționare, cu lexicoanele, cu dicționarele bilingve ne dau această siguranță.

În ce privește proporțiile dicționarului, am arătat că el va fi tipărit în patru volume, cuprinzând fiecare aproximativ 1.000 de pagini.

În prezent, primul volum, cuprinzând literele A, B, C, este aproape terminat și va fi dat la tipar în cursul lunii septembrie a.c. Tot acum se lucrează la literele următoare, redactarea și revizia întregului dicționar urmând a fi gata în primele luni ale anului următor, când se va da la tipar întregul dicționar.

La munca de elaborare a dicționarului, în afară de traducători, de specialiști pe care îi consultăm pentru termenii din diferitele domenii ale științei și de cei care au scos citate din cărțile trecute în bibliografie, lucrează, ca radactori sau revizori, aproape 100 de colaboratori, grupați în două colective, unul la București și altul la Cluj.

Pentru a asigura unitatea lucrării, în afară de faptul că se lucrează după un cod de norme bine cunoscut de ambele colective, între București și Cluj există un permanent schimb de experiență. Aproape în permanență, colaboratorii dela Cluj lucrează în colectivul din București și din cel dela București la Cluj.

Schimbarea radicală, cotitura care s'a produs în lexicografia română, aspectul nou, științific al acestui dicționar, ca și a celorlalte dicționare care se, elaborează în prezent (dicționarul rus-român și dicționarul român-maghiar

se datoresc, în cea mai mare parte, ajutorului primit din partea lexicografiei sovietice.

În locul vechiului dicționar, încărcat de arhaisme, de regionalisme, de cuvinte culese din jargoanele claselor exploatare burghezo-moșierești, de cuvinte legate de practicile superstițioase, de definiții tendențioase și antiștiințifice, vom da poporului nostru muncitor un dicționar nou, științific, dicționarul cerut și așteptat de el, care va contribui la ridicarea nivelului său cultural, la însușirea unei limbi care să fie pentru el, așa cum ne învață tovarășul Stalin, « un mijloc de comunicare » și în același timp « un instrument de luptă și de dezvoltare a societății »¹.

¹ I. V. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*. Editura pentru literatură politică, 1953, p.